

## بررسی قابلیت‌های کارآفرینی و میزان اثربخشی نظام آموزشی بر افزایش آن در

### دانشجویان دانشگاه پیام نور

علی ربیعی<sup>1</sup> و زهرا نظریان<sup>2</sup>

<sup>1</sup>دانشیار گروه ارتباطات و مدیریت رسانه، دانشگاه پیام نور (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: alirabiee@pnu.ac.ir

<sup>2</sup>مدرس گروه مهندسی صنایع، دانشگاه پیام نور

**چکیده:** یکی از اهداف مهم نظام آموزش عالی کشور، پرورش نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز جامعه است. با توجه به روند افزایش جمعیت و تقاضا برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از یک سو و مشکلات اقتصادی دولت از سوی دیگر، مسأله «کارآفرینی» اهمیت ویژه‌ای یافته است. در این راستا مطالعه حاضر با هدف بررسی و ارزیابی قابلیت‌های کارآفرینی (ریسک پذیری، انگیزه پیشرفت، کنترل درونی، میل به استقلال و خلاقیت) دانشجویان دانشگاه پیام نور شکل گرفته است. در این مطالعه از 450 نفر از دانشجویان این دانشگاه در تهران خواسته شد تا به سوالات پرسش‌نامه‌ای با ضریب آلفای کرونباخ 0/89 و شیوه لیکرت پاسخ گویند. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که میان خلاقیت و استقلال طلبی دانشجویان و تمایل آن‌ها به کارآفرینی رابطه معناداری وجود دارد؛ ریسک پذیری در دانشجویان مرد بیشتر از دانشجویان زن و در مقابل کانون کنترل درونی و استقلال طلبی در دانشجویان زن به طور معناداری از دانشجویان مرد بیشتر است. انگیزه پیشرفت، کانون کنترل درونی و استقلال طلبی در دانشجویان علوم پایه و مهندسی به طور معناداری بیشتر از دانشجویان علوم انسانی و خلاقیت در دانشجویان غیر شاغل به طور معناداری بیشتر از دانشجویان شاغل است. کانون کنترل درونی و انگیزه پیشرفت در دانشجویانی که دوره آموزشی کارآفرینی گذرانده‌اند به طور معناداری بیشتر از دانشجویانی است که دوره آموزشی کارآفرینی را نگذرانده‌اند و فعالیت‌های آموزشی دانشگاه با مؤلفه‌های خلاقیت و انگیزه پیشرفت مرتبط است.

**واژگان کلیدی:** دانشگاه پیام نور، کارآفرینی، ریسک پذیری، انگیزه پیشرفت، کنترل درونی، میل به استقلال و خلاقیت

## Evaluating the Ability of Entrepreneurial and Effectiveness of the Education System on the Rise of it, in Payame Noor University Students

Ali Rabiee<sup>1</sup> and Zahra Nazarian<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Associate Prof. of communication & Media Management of Payame Noor Uni.

<sup>2</sup>Instructor of Industrial Engineering of Payame Noor Uni.

**Abstract:** One of the main goals of education is the development of skilled manpower. Due to the increasing population and demand for entering the universities and higher education institutions and also the economic problems, the issue of "entrepreneurs" is an important matter. The aim of this paper is to evaluate the ability of entrepreneurial in Payame Noor university. It asked 450 students at this University in Tehran to answer the questionnaire with 0.86% Cronbach's alpha coefficient and Likert respond method. The results show that: There is a significant and meaningful relation between student's Creativity and independence and their willingness to entrepreneurship; Risk taking in male students is more than female students; Internal locus of control and independence in female students were significantly higher than male students; Achievement motivation, Internal locus of control and independence in basic science and engineering students were significantly more than the students in the humanities and Creativity in unemployed students was more than Employed ones. Internal locus of control and achievement motivation in Students who passed the Entrepreneurship course was more than Students who don't passed it; and Educational activities were related to the development of the components of creativity and motivation.

**Key words:** Payame Noor University, Entrepreneurship, Risk Taking, Achievement Motivation, Internal Control Desire for Independence and Creativity.

**مقدمه**

آموزش عالی یکی از زیرساخت‌های اساسی توسعه در هر کشوری محسوب می‌شود. به همین لحاظ توجه به مسائل آموزش عالی همواره یکی از دغدغه‌های مهم تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان بوده است. در طی پنجاه سال گذشته انتظارات از آموزش عالی رو به فزونی یافته است [1]. دانشگاه‌ها، به خصوص در کشورهای پیشرفته، علاوه بر نقش اولیه خود یعنی آموزش، ترویج علم و گسترش تحقیقات، فعالیت‌های دیگری را در برنامه کار خود و جزء اهداف دانشگاه قرار داده‌اند تا ارتباط نزدیک‌تری را با جامعه پیرامون خود برقرار کنند [2]. در جهان رقابتی امروز، دانشگاه‌هایی موفق هستند که قادر به بهره‌گیری بیشتر و بهتر از دانش و پژوهش باشند. دلیل این امر این است که دیگر مواد اولیه، زمین و سایر مواد طبیعی منبع مهم و اساسی به شمار نمی‌روند، بلکه این افراد کارآفرین هستند که سرمایه با ارزش دنیای جدید به حساب می‌آیند. از این رو بسیاری از دانشگاه‌های کشورهای پیشرفته و درحال توسعه، بهره‌گیری از کارآفرینی را آغاز نموده‌اند. این بذل توجه در قالب تدوین استراتژی‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های علمی جهت بسط و تقویت روحیه و رفتار کارآفرینی و مهم‌تر از آن پژوهش کارآفرینی در مراکز علمی و دانشگاهی ظاهر گردیده است [3]. از سویی یکی از مؤلفه‌های مهم در مورد قضاوت درباره کارایی داخلی و خارجی آموزش عالی هر کشوری، کیفیت آموزش نیروی انسانی در هماهنگی با نیازها و تغییرات بازار کار است [4-7]. موضوع کار به نوعی با همه افراد و اجزای جامعه در ارتباط است و از عوامل اساسی رشد و توسعه علمی، صنعتی، اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود [8]. نتایج مطالعات در زمینه کارآفرینی نشان می‌دهد که در بیشتر کشورها، کارآفرینی یکی از متداول‌ترین راه‌حل‌ها برای غلبه بر بیکاری است [9] و گرایش و علاقه‌ای روز افزون نسبت به مقوله کارآفرینی به وجود آمده است [10]. نظام آموزشی کارآفرین به یقین با دیوارهای بلند و درهای بسته پدید نمی‌آید. ایجاد و تقویت کارآفرینی مستلزم تعامل مستمر و گسترده با محیط اجتماعی، اقتصادی و تولیدی است [11]. به طور کلی، هدف از پرورش مهارت‌های کارآفرینی در دانشجویان، تربیت دانش‌آموختگانی است که بتوانند پاسخ‌گوی مسائل و

نیازهای مربوط به حوزه تخصصی خویش باشند و با ارائه راه‌حل‌هایی خلاقانه و نوآورانه پیشگامان توسعه در جهان به شمار آیند [12]. مطالعات نشان می‌دهد که سهم اجتماعی و اقتصادی کارآفرینان، شرکت‌های جدید و کسب و کارهای خانگی در اشتغال‌زایی زیاد بوده و این مسأله در مورد نوآوری و احیای اقتصادی هم صدق می‌کند [13]. کارآفرینی، از عوامل اصلی ایجاد ارزش اقتصادی و ابزاری کارآمد و مؤثر برای کاهش تعداد بیکاران محسوب می‌شود و همچنین فرایند ایجاد کسب سود از ترکیبات جدید و منحصر به فرد است [14]. در طول چند سال گذشته، نیاز به داشتن مؤسسه‌ای که در ایجاد کسب و کارهای پرخطر فعالیت کنند، توجه زیادی را به خود جلب کرده است [17-15]. از این رو کارآفرینی در اواخر قرن بیستم مورد توجه محافل آموزشی کشورها قرار گرفته است [18].

کارآفرینی، به کار گرفتن خلاقیت برای تجاری ساختن ایده و خلق کسب و کار جدید، در عمل هم‌زاد تاریخی بشر بوده است. در قلب کارآفرینی ابتکار، خلاقیت، تازگی و حساسیت نهفته است [19].

استیونسن کارآفرینی را فرایند ایجاد ارزش از طریق همکاری به عنوان یک دسته منابع بی‌نظیر برای به‌دست آوردن فرصت تعریف می‌کند [20]. از دید هاربی و اندرسون کارآفرینی یک مفهوم چند بعدی است و در سطح کلان، می‌تواند به عنوان مجموع تصمیمات فردی تعریف شود که توسط کارآفرینان به منظور سرمایه‌گذاری مخاطره آمیز اتخاذ می‌گردد [21]. از نظر کی رزرن کارآفرینان افرادی هستند که از اطلاعات به منظور کشف فرصت‌ها نسبت به سایرین استفاده بهتری می‌کنند [22]. بوکار و رزنتال بیان کرده‌اند که کارآفرین چیز جدیدی را در جامعه خلق می‌کند، چیزهای جدیدی که یک نیاز بالقوه را در مشتریان برآورده می‌کنند [19]. کارآفرین کسی است که یک فرصت را در می‌یابد و برای پی‌گیری آن فرصت، سازمانی را راه اندازی می‌کند [23]. امروزه کارآفرینی فردی و سازمانی از عوامل مهم رشد و توسعه اقتصادی به شمار می‌آید، به طوری که در غرب و برخی کشورهای دیگر، دو دهه اخیر، دهه‌های طلایی کارآفرینی نام گرفته است؛ و نیز در بیشتر کشورهای پیشرفته و درحال توسعه به عنوان اصلی‌ترین منبع توسعه مورد توجه قرار گرفته است [24].

ریسک پذیری: به معنای ترکیبی از خطرات غیر قطعی است که با احتمال سنجیده می‌شود. در واقع ریسک به معنی اطمینان نسبت به نتایج پیش‌بینی نشده در نظر گرفته می‌شود و اگر توسط فرد کارآفرین به درستی شناخته شود می‌تواند موجب توسعه شود [34].

مرکز کنترل: از دیگر ویژگی‌های کارآفرینان که در فهرست‌های مختلف آمده مرکز کنترل درونی و خود باوری است [35]. افراد درون‌گرا کسانی هستند که معتقد به کنترل<sup>1</sup> سرنوشت خود هستند [36]. خود باوری و اعتماد به نفس به این معناست که باور به پیروزی و غلبه بر مشکلات وجود دارد که این موجب می‌شود که باور آنها به توانایی‌شان به ندرت نقصان یابد. در واقع از جمله ویژگی‌های اساسی کارآفرینان همان اعتماد به نفس آنان است. عزم راسخ و تعهد خستگی‌ناپذیر برای پیروزی غالب موانعی را از سر راه برمی‌دارد که بسیاری از افراد غالباً آن را دست نیافتنی می‌دانند [37].

تحمل ابهام: تحمل ابهام می‌تواند به عنوان «تمایل فرد به اینکه موقعیت‌های مبهم را همچون موقعیت مطلوب بپذیرد، توصیف شود». کارآفرینان با ابهام مواجه می‌شوند، همچنان که آنها با فعالیت‌های دارای ریسک و نتایج نامشخص سروکار دارند [38].

نیاز به استقلال: از ویژگی‌هایی است که به عنوان یک نیروی انگیزشی مهم برای کارآفرینان، بر آن تأکید شده است. در واقع استقلال طلبی را می‌توان با عباراتی نظیر «کنترل بر سرنوشت خویش»، «کاری را برای خود انجام دادن» و «رئیس خود بودن» تعریف کرد. کارآفرین ترجیح می‌دهد خودش تصمیم بگیرد و در جریان این تصمیم تمام کوشش، دانش، مهارت و سرمایه خود را به کار می‌گیرد. اگر شکست بخورد، فقط خود را مقصر می‌داند و اگر موفق شود، فقط صلاحیت کارآفرینی خود را تأیید نموده است [39].

ماکیاولی‌گری: یک ویژگی روان‌شناختی که توجه محققان کارآفرینی را به خود جلب کرده، ماکیاولی‌گری است. شخصیت مبتنی بر ماکیاول‌گری به گونه‌ای است که فرد تمایلات شدیدی دارد که از طریق هدف، وسیله را توجیه کند. کسی که از نظر شخصیت دارای چنین دیدگاهی است

بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند افزایش سطوح کارآفرینی می‌تواند از طریق آموزش به خصوص آموزش کارآفرینی به دست آید. این آموزش در بیشتر دانشکده‌های اروپا و آمریکا تدریس می‌شود. فرضیه کلیدی این برنامه‌های آموزشی مهارت‌های کارآفرینی است، که ویژگی‌های شخصیتی را ثبات می‌دهد. همچنین ثابت شده است که اثر آموزش عمومی در طول سال‌های آموزش در مدارس کارآفرینی مثبت است و آموزش کارآفرینی برای افرادی که به دنبال آغاز کسب و کارهای کوچک هستند مؤثر است [25]. در این میان ویژگی‌های شخصیتی عامل مؤثری بر تصمیم‌گیری در کارآفرینی به شمار می‌رود. به عبارت دیگر آنها بر این باورند اگر چنین ویژگی‌هایی در فرد وجود داشته باشد، فرد به سمت کارآفرینی سوق می‌یابد [26]. این ویژگی‌ها باعث انگیزش کارآفرین می‌شود تا تمام خطرهای قبول و فعالیت کارآفرینانه خود را آغاز کند. شناخت ویژگی‌های کارآفرینی به عنوان افراد موفق جامعه باعث می‌شود ضمن پرورش این ویژگی‌ها، از آن برای تربیت کارآفرینان هم استفاده شود [27]. به عبارت دیگر اگر چنین ویژگی‌هایی در فرد وجود داشته باشد، فرد به سمت کارآفرینی سوق می‌یابد.

از دیدگاه کاتلر کارآفرین همواره به دنبال تغییر، پاسخ دادن به آن و بهره‌برداری از آن به عنوان یک فرصت است [28 و 29]. این خصوصیات تا اندازه‌ای فطری و تا حدودی محصول آموزش و تأثیر جامعه هستند [30]. شاید اولین و مهمترین نظریه مربوط به زمینه‌های روانی کارآفرینان، توسط دیوید مک کلند در دهه 1960 مطرح شده باشد. مک کلند، بیان می‌کند کارآفرینان، افرادی هستند که نیاز فراوانی به موفقیت دارند و مخاطرات بالایی را می‌پذیرند [31 و 32]. مروری بر ادبیات مربوط به کارآفرینی حاکی از آن است که برای کارآفرینان ویژگی‌های متعدد و گوناگونی وجود دارد که در زیر به برخی از آنها اشاره می‌شود:

خودباوری: کارآفرینان به یک استعداد قوی در درون خویش که می‌توانند براساس آن در محیط پیرامون خود تغییر ایجاد کنند، آگاهی و اطمینان کامل دارند. این اعتماد به نفس، آنها را در سایه انگیزه‌ای پایان ناپذیر، شخصیتی منحصر به فرد و دارای استقلال فکر و عقیده می‌نماید [33].

بر این باور است که اگر وسیله کارساز است باید از آن استفاده کرد [40].

آینده‌نگری: کارآفرینان دارای قدرت درک شرایط آینده و شناخت تحلیلی مسائل محیطی‌شان هستند آن‌ها همیشه به فکر اهداف بلند مدت خود هستند و اهداف آنها معمولاً عادی نیست به همین دلیل مردم معمولاً آنها را بلندپرواز می‌نامند [41].

برخی از مطالعات، کارآفرینان را افرادی دارای انگیزه پیشرفت، ریسک‌پذیری، کنترل درونی، خلاقیت و استقلال طلبی معرفی می‌کند [42 و 43].

هاول و اولین نیز به این نتیجه رسیدند که کارآفرینان بالقوه مخاطره‌پذیری بیشتری دارند [44]. گارتنر، در بحث ویژگی‌های فردی کارآفرینان به عواملی چون توفیق طلبی، کنترل درونی و تمایل به مخاطره‌پذیری اشاره می‌کند [45].

یوستیگو مهم‌ترین دوره‌ها برای آموزش کارآفرینی دانشجویان را دوره‌های خلاقیت و نوآوری می‌داند [46]. عزیزی در بررسی زمینه‌های بروز و پرورش کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، به این نتیجه دست یافت که بین متغیرهایی چون میزان تحمل، اعتماد به نفس، کنترل درونی، نیاز به توفیق طلبی، مخاطره‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، استقلال طلبی با کارآفرینی رابطه معناداری وجود دارد. علاوه بر آن نتایج این پژوهش نشان داد که بین برنامه‌های تحصیلی و آموزشی ارائه شده از سوی دانشگاه شهید بهشتی و میزان کارآفرینی دانشجویان، از نظر آنان رابطه معنادار وجود ندارد [47]. قاسم نژاد مقدم در تحقیق خود به ارزیابی میزان کارآفرینی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی پرداخت؛ نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که میزان خلاقیت دانشجویان گروه‌های فنی و مهندسی و پایه از دانشجویان گروه علوم انسانی بیشتر است؛ دانشجویان پسر نسبت به دانشجویان دختر استقلال طلب‌تر، ریسک‌پذیرتر و خلاق‌ترند [48]. همچنین میزان انگیزه پیشرفت دانشجویان مجرد از دانشجویان متأهل بیشتر است و مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا از نیاز به پیشرفت، خلاقیت و کنترل درونی بالاتری برخوردارند. برومندنسب نیز نشان داد که بین انگیزه پیشرفت، مخاطره‌پذیری، خلاقیت و عزت نفس و کارآفرینی در دانشجویان

دانشگاه شهید چمران اهواز، رابطه معناداری وجود دارد [49]. بررسی‌های هوارد نیز رابطه مستقیمی را بین قابلیت‌های کارآفرینی و توانایی کارآفرینی نشان می‌دهد [50]. جعفرزاده عنوان می‌کند که ویژگی‌های روان‌شناختی و توانایی‌های مدیریتی دانش‌آموختگان نقش به‌سزایی در کارآفرینی آنان ایفا می‌کند [51]. یارانی نیز در مطالعه‌ی خود به بررسی روحیات کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه شیراز و مقایسه آن با مدیران صنایع پرداخت. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مدیران از انگیزه پیشرفت بالاتری نسبت به دانشجویان برخوردارند، در مقابل میزان ریسک‌پذیری دانشجویان از مدیران صنایع بیشتر بوده است [52]. همچنین این تحقیق نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان با جنسیت، سن، محل تولد، و سطح تحصیلات والدین رابطه معناداری وجود دارد. نتایج پژوهش بدری و همکارانش در پژوهشی تحت عنوان بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان، نشان داد بین قابلیت کارآفرینی در زمینه استقلال طلبی، کنترل درونی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت رابطه معنادار وجود دارد و نمرات دانشجویان بالاتر از حد میانگین بوده اما در زمینه ریسک‌پذیری رابطه معنادار نبوده و نمرات مربوط به آن در حد میانگین بوده است [53].

یارون دپلیت در مقاله‌ای تحت عنوان ارزیابی تفکر خلاق و یادگیری، بیان کرد که ایجاد کارآفرینی در دانشگاه‌ها آسان نیست و موفقیت دانشگاه‌ها تحت تأثیر درک و برداشت، اصول و توسعه‌ی کارآفرینی است [54]. همچنین اوستربک و همکارانش در پژوهشی تحت عنوان تأثیر آموزش کارآفرینی بر مهارت‌های کارآفرینی و انگیزشی دریافتند که افزایش سطوح کارآفرینی می‌تواند از طریق آموزش، به خصوص آموزش کارآفرینی به دست آید و اثر آموزش عمومی در طول سال‌های آموزش در مدارس کارآفرینی مثبت است [55].

یکی از اهداف مهم نظام آموزش عالی پرورش نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز جامعه است. گرچه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور دست به تلاش‌هایی در این زمینه زده‌اند، ولی متأسفانه ناهمخوانی دروس دانشگاهی با نیازهای جامعه باعث شده است که دانش‌آموختگان از تخصص و کارایی لازم برخوردار نباشند. از این رو در

و سازمانی، عوامل فردی و عدم اجتماعی شدن از جنبه کارآفرینی در نظام آموزشی به خصوص آموزش عالی از دلایل عمده عدم رشد کارآفرینی بوده است. به نظر می‌رسد علی‌چون سن افراد در زمان ورود به دانشگاه، سطح آموزش در آموزش عالی و خروج افراد از دانشگاه و اتصال خروجی‌های دانشگاه به دنیای کسب و کار، آموزش عالی را به یکی از کلیدی‌ترین دوران شکل‌گیری کارآفرینی و اجتماعی نمودن دانشجویان در ارتباط با کارآفرینی تبدیل نموده است. وجود این مسائل، نگارندگان را بر آن داشت تا در این مسیر، پژوهشی را با هدف بررسی وضعیت کارآفرینی در نظام دانشگاهی کشور سامان دهند تا به واسطه آن مسائل و عوامل مؤثر روشن‌تر گردد. از این رو پژوهش حاضر با هدف پاسخ‌گویی به 2 سؤال اساسی شکل گرفته است که: کارآفرینی در میان دانشجویان دانشگاه پیام نور به عنوان دانشگاهی باز، که بیشترین سهم از آموزش آن به صورت راه دور انجام می‌گیرد از چه وضعیتی برخوردار است. دیگری آن که با توجه به شرایط و ویژگی‌های خاص این دانشگاه از چه راه‌کارهایی برای افزایش قابلیت کارآفرینی می‌توان استفاده نمود.

فرضیات اصلی و فرعی این مطالعه به صورت زیر است.

- 1- بین قابلیت‌های کارآفرینی در بین دانشجویان با قصد کارآفرینانه آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد.
- 2- بین خلاقیت دانشجویان با قصد کارآفرینانه آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد.
- 3- بین کنترل درونی دانشجویان با قصد کارآفرینانه آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد.
- 4- بین انگیزه پیشرفت دانشجویان با قصد کارآفرینانه آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد.
- 5- بین استقلال طلبی دانشجویان با قصد کارآفرینانه آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد.
- 6- بین ریسک‌پذیری دانشجویان با قصد کارآفرینانه آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد.
- 7- بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد.
- 8- بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان رشته‌های مختلف تفاوت معناداری وجود دارد.

سال‌های گذشته با توجه به روند افزایش جمعیت و تقاضا برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از یک سو و مشکلات اقتصادی دولت از سوی دیگر مسأله کارآفرینی اهمیت ویژه‌ای یافته است [56].

در جامعه ما بحث بیکاری فارغ‌التحصیلان به عنوان معضل مهم کشور مطرح است و در این عرصه چاره‌ای جز تغییر در نگرش، فرایند دانش‌افزایی و توانش در چگونگی کاربرد محتوای آموزشی نداریم. همچنین با توجه به استقبال فزاینده‌ای که از کارآفرینی در عرصه جهانی وجود دارد، این مسأله در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران قابل تأمل است. در شرایط کنونی، اقتصاد کشورمان که با چالش‌ها و نارسایی‌های مهمی نظیر فرار مغزها، بیکاری یا کم‌کاری به خصوص در فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و نیروی انسانی متخصص، کاهش سرمایه‌گذاری دولت، عدم تحرک و رشد اقتصادی کافی روبروست، پرورش و آموزش کارآفرینان و رشد هر چه بیشتر کارآفرینی و برطرف کردن موانع کارآفرینی در کشور به ویژه در میان قشر تحصیل کرده و دانشجو از اهمیت مضاعفی برخوردار است. مسلماً کارآفرینان با توجه به خصوصیات ممتاز و برجسته خود قادرند در چنین شرایطی منابع را برای ایجاد رشد و توسعه در زمینه‌های تولید و منابع انسانی فراهم و اشتغال و کسب و کار جدید ایجاد نمایند. در این مسیر نظام آموزش عالی موظف به پرورش مجموعه‌ای از نیروی انسانی ماهر است تا بتواند با بهره‌گیری از دانش و تخصص خویش و به عنوان یک عنصر اصلی نظام اجتماعی دنیای مدرن به شکل رسمی در شکل دادن به آگاهی‌ها، قابلیت‌ها و پرورش نیروی ذهنی و عملی انسان در جامعه فعالیت کند. با پیشرفت علم و ظهور فناوری‌های نوین دیگر استفاده از روش‌های سنتی در دانشگاه‌ها مقرون به صرفه نیست. دانشگاه‌ها باید به آموزش‌های جدید مجهز شوند و افرادی با روحیه و خلاق و کارآفرین را به جامعه اقتصادی و صنعت تحویل دهند تا این افراد فارغ‌التحصیل بتوانند تولیدات جامعه را به حد بهینه برسانند و از این طریق جامعه به رشد و توسعه دست یابد.

شواهد حاکی از آن است که دلایل عدم رشد کارآفرینی در کشورمان به سه دسته عوامل ملی، سازمانی و فردی تقسیم می‌شود. در این میان به رغم وجود نارسایی در ساختار ملی

نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند و گلوله برفی استفاده گردید. به این ترتیب که نمونه آماری فقط به 10 تن از افرادی محدود شد که از آگاهی و تخصص در این زمینه برخوردار بودند.

## 2- نتایج و بحث

ویژگی‌های جمعیت شناختی: پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، اطلاعات حاصل از ویژگی‌های جمعیت شناختی شامل جنسیت، رشته تحصیلی، شغل و دوره‌های آموزشی گذرانده شده به شرح زیر استخراج گردید: از مجموع 402 نفر، 190 نفر زن و 212 نفر مرد؛ 221 نفر رشته‌های علوم انسانی و 181 نفر رشته‌های علوم پایه و مهندسی؛ 147 نفر شاغل و 255 نفر غیر شاغل بودند. همچنین در این میان تنها 70 نفر دوره‌های آموزشی کارآفرینی را گذرانیده بودند.

فرضیه اول: بین قابلیت‌های کارآفرینی در بین دانشجویان با قصد کارآفرینانه آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد. از آن جایی که فرضیه اصلی اول، خود از پنج فرضیه فرعی تشکیل شده است با آزمون هریک از فرضیات فرعی و جمع‌بندی نهایی آن‌ها می‌توان فرضیه اول را رد و یا قبول نمود. برای آزمون هریک از فرضیات از آزمون t استفاده شده است (جدول شماره 1).

جدول 1- شاخص‌های آماری و نتایج آزمون t مؤلفه‌های

متغیر	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	میانگین تفاوت از مقدار 4
خلاقیت	4/60	1/56	7/70	400	0/60
کنترل درونی	3/28	1/39	-10/29	394	-0/72
انگیزه پیشرفت	3/88	1/40	-1/71	395	-0/12
استقلال طلبی	4/17	1/26	2/68	395	0/17
ریسک پذیری	3/46	1/38	-7/75	391	-0/54

با توجه به جدول فوق، در خصوص فرضیات فرعی اول و چهارم، آماره آزمون به ترتیب 7/70 و 2/68 بود و میزان میانگین به دست آمده برای این دو فرضیه از مقدار 4 بیشتر است. بنابراین می‌توان عنوان نمود که میزان خلاقیت و استقلال طلبی دانشجویان از میزان مقدار میانگین بیشتر بود و بین این دو و تمایل دانشجویان به فعالیت‌های

9- بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان شاغل و غیر شاغل تفاوت معناداری وجود دارد.

10- بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویانی که دوره‌های آموزشی کارآفرینی را گذرانده‌اند و دانشجویانی که این دوره‌ها را سپری ننموده‌اند تفاوت معناداری وجود دارد.

11- بین فعالیت‌های آموزشی ارائه شده در دانشگاه و افزایش قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد.

## 1- روش تحقیق

پژوهش حاضر کاربردی و از نوع مطالعات توصیفی-پیمایشی است که در آن به منظور گردآوری داده‌ها از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی استفاده گردیده است. در مرحله پیمایشی تحقیق و به منظور پاسخ‌گویی به سؤال اول پژوهش، از روش فراتحلیل استفاده شد. همچنین به منظور تطبیق سؤالات مربوط به گویه‌ها و شاخص‌های مورد سنجش در این تحقیق، پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته، با طیف لیکرت گردید. پرسش‌نامه طراحی شده برای چند تن از کارشناسان و استادان دانشگاهی ارسال گردید و در انتها روایی پرسش‌نامه با اخذ نظر متخصصان و کارشناسان مورد تأیید قرار گرفت. همچنین پایایی آن نیز از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و 0/89 برآورد شد که بیانگر سطح بالایی از پایایی است. جامعه آماری مطالعه، کلیه دانشجویان پیام نور استان تهران است و حجم نمونه به وسیله فرمول کوکران 385 نفر برآورد گردید. با در نظر گرفتن 5 الی 10 درصد ریزش احتمالی تعداد 450 پرسش‌نامه در میان دانشجویان در مراکز و واحدهای مختلف توزیع گردید. از این تعداد، 402 عنوان پرسش‌نامه (89/33 درصد) به عنوان نمونه آماری نهایی، مبنای تحقیق قرار گرفت. در نهایت نیز، نتایج حاصل از استخراج پرسش‌نامه به وسیله نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید. به منظور پاسخ‌گویی به سؤال دوم و برای ارائه راه‌کارهایی جهت توسعه کارآفرینی، از دیدگاه صاحب نظران و کارشناسانی که با موضوع آشنایی دارند استفاده شد. از آنجایی که تعداد جامعه آماری محدود بود از روش

در دانشجویان زن و مرد تفاوت معناداری ندارد (جدول شماره 3).

فرضیه سوم: بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان رشته‌های مختلف تفاوت معناداری وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه سوم نشان می‌دهد که انگیزه پیشرفت، کانون کنترل درونی و استقلال طلبی در دانشجویان علوم پایه فنی - مهندسی به طور معناداری بیشتر از دانشجویان علوم انسانی است، در حالی که ریسک پذیری و خلاقیت در دانشجویان رشته‌های علوم انسانی و رشته‌های علوم پایه و مهندسی تفاوت معناداری ندارد (جدول شماره 4).

فرضیه چهارم: بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان شاغل و غیر شاغل تفاوت معناداری وجود دارد.

با استفاده از نتایج آزمون آماری می‌توان عنوان نمود که خلاقیت در دانشجویان غیر شاغل به طور معناداری بیشتر از دانشجویان شاغل است و ریسک پذیری کانون کنترل درونی، استقلال طلبی و انگیزه پیشرفت در دانشجویان غیر شاغل و شاغل تفاوت معناداری ندارد. نتایج حاصل از بررسی فرضیه چهارم با استفاده از آزمون t به شرح جدول شماره 5 است.

فرضیه پنجم: بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویانی که دوره‌های آموزشی کارآفرینی را گذرانده‌اند و دانشجویانی که این دوره‌ها را سپری ننموده‌اند تفاوت معناداری وجود دارد.

بررسی فرضیه فوق نشان می‌دهد که کانون کنترل درونی و انگیزه پیشرفت در دانشجویانی که دوره آموزشی کارآفرینی گذرانده‌اند به طور معناداری بیشتر از دانشجویانی است که دوره آموزشی کارآفرینی را نگذرانده‌اند، در حالی که ریسک پذیری، استقلال طلبی و خلاقیت در دانشجویانی که دوره آموزشی کارآفرینی گذرانده‌اند و نگذرانده‌اند تفاوت معناداری ندارد.

فرضیه ششم: بین فعالیت‌های آموزشی ارائه شده در دانشگاه و افزایش قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد.

بر اساس جدول شماره 7 آزمون رابطه‌ی مؤلفه ریسک پذیری و متغیر فعالیت‌های آموزشی بیانگر سطح معناداری برابر 0/873 است که از خطای 0/05 بزرگتر است، بنابراین فرض استقلال این دو عامل رد نمی‌شود.

کارآفرینانه رابطه معناداری وجود دارد. همچنین مقایسه دو متغیر خلاقیت و استقلال طلبی نشان می‌دهد که ویژگی خلاقیت با میانگین تفاوت از مقدار 4(0/60) از وضعیت بهتری نسبت به شاخص استقلال طلبی برخوردار است. در مورد سه فرضیه فرعی دوم، سوم و پنجم، نتایج حاصل، نشان دهنده میزان میانگین پایین‌تر از 4 بوده و آماره آزمون به ترتیب 10/29، 1/71، و 7/75- است. بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان 95 درصد رد نشده و فرضیات فرعی دوم، سوم و چهارم رد می‌شوند. در مجموع با توجه به آزمون تک تک فرضیات فرعی مربوط به فرضیه اصلی اول، می‌توان چنین عنوان نمود که فرضیه اصلی اول رد شده است.

اولویت‌بندی مؤلفه‌های کارآفرینی

برای رتبه‌بندی متغیرهای مؤثر بر قابلیت کارآفرینی در میان دانشجویان، از آزمون فریدمن استفاده شده است. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که میزان استقلال با میانگین رتبه 3/56 بالاترین و میزان ریسک پذیری با میانگین رتبه 2/45 پایین‌ترین جایگاه را در میان مؤلفه‌های مربوط به کارآفرینی داشته است (جدول شماره 2).

جدول 2- توزیع رتبه مؤلفه‌های کارآفرینی

مؤلفه	رتبه	میزان تأثیر
میزان خلاقیت	3/56	بیشترین
میزان استقلال	3/08	
میزان انگیزه پیشرفت	3/02	
میزان ریسک پذیری	2/90	
میزان کنترل درونی	2/45	کمترین

همچنین با توجه به مقدار آزمون کی دو (234/42) با درجه آزادی 3 در سطح معنی داری 0/00 می‌توان عنوان نمود که اختلاف معناداری میان متغیرهای مربوط وجود دارد.

فرضیه دوم: بین قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد.

نتایج حاصل از بررسی فرضیه دوم نشان می‌دهد که ریسک پذیری در دانشجویان مرد به طور معناداری بیشتر از دانشجویان زن است. در مقابل کانون کنترل درونی و استقلال طلبی در دانشجویان زن به طور معناداری از دانشجویان مرد بیشتر است، اما انگیزه پیشرفت و خلاقیت

جدول 3- نتایج آزمون t مستقل برای بررسی رابطه قابلیت های کارآفرینی و جنسیت

t آزمون			آزمون لوین		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	متغیر وابسته
سطح معناداری	درجه آزادی	t آماره	سطح معنی داری	F آماره					
0/00	359	5/817	0/226	1/473	0/739	3/457	212	مرد	ریسک پذیری
					0/755	2/999	190	زن	
0/030	358/999	-2/185	0/020	5/487	0/496	3/981	212	مرد	کنترل درونی
					0/516	4/067	190	زن	
0/441	359	-0/772	0/147	2/116	0/532	3/690	212	مرد	انگیزه پیشرفت
					0/638	3/738	190	زن	
0/00	359	-4/880	0/151	2/073	0/602	2/882	212	مرد	استقلال طلبی
					0/629	3/199	190	زن	
0/945	314/23	0/069	0/00	28/535	0/433	3/154	212	مرد	خلاقیت
					0/672	3/150	190	زن	

جدول 4- نتایج آزمون t مستقل برای بررسی رابطه قابلیت های کارآفرینی و رشته تحصیلی

t آزمون			آزمون لوین		انحراف معیار	میانگین	تعداد	رشته تحصیلی	متغیر وابسته
سطح معناداری	درجه آزادی	t آماره	سطح معناداری	F آماره					
0/111	359	-1/598	0/201	1/644	0/784	3/165	221	علوم انسانی	ریسک پذیری
					0/773	3/297	181	علوم پایه و مهندسی	
0/002	/070 267	-3/192	0/00	14/550	0/409	3/962	221	علوم انسانی	کنترل درونی
					0/599	4/139	181	علوم پایه و مهندسی	
0/003	359	-2/993	0/824	0/050	0/588	3/633	221	علوم انسانی	انگیزه پیشرفت
					0/574	3/818	181	علوم پایه و مهندسی	
0/00	359	-5/305	0/407	0/690	0/610	2/892	221	علوم انسانی	استقلال طلبی
					0/615	3/236	181	علوم پایه و مهندسی	
0/860	359	-0/176	0/914	0/012	0/604	3/148	221	علوم انسانی	خلاقیت
					0/518	3/158	181	علوم پایه و مهندسی	



جدول 5- نتایج آزمون t مستقل برای بررسی رابطه قابلیت‌های کارآفرینی و وضعیت اشتغال

آزمون t			آزمون لوین		انحراف معیار	میانگین	تعداد	وضعیت اشتغال	متغیر وابسته
سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t	سطح معناداری	آماره F					
0/795	249/295	-0/260	0/001	12/236	0/920	3/210	147	شاغل	ریسک پذیری
					0/670	3/233	255	غیر شاغل	
0/507	359	-0/665	0/826	0/048	0/511	4/018	147	شاغل	کنترل درونی
					0/508	4/055	255	غیر شاغل	
0/133	359	1/504	0/085	2/983	0/613	3/770	147	شاغل	انگیزه پیشرفت
					0/568	3/676	255	غیر شاغل	
0/091	359	-1/697	0/691	0/158	0/667	2/976	147	شاغل	استقلال طلبی
					0/609	3/091	255	غیر شاغل	
0/00	259/613	-5/914	0/002	9/497	0/619	2/940	147	شاغل	خلاقیت
					0/477	3/298	255	غیر شاغل	

جدول 6- نتایج آزمون t مستقل برای بررسی رابطه قابلیت‌های کارآفرینی و گذراندن دوره آموزشی کارآفرینی

آزمون t			آزمون لوین		انحراف معیار	میانگین	تعداد	گذراندن دوره	متغیر وابسته
سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t	سطح معناداری	آماره F					
0/193	359	1/304	0/055	3/703	0/597	3/333	70	بله	ریسک پذیری
					0/817	3/197	332	خیر	
0/038	359	2/080	0/746	0/105	0/481	4/153	70	بله	کنترل درونی
					0/513	4/013	332	خیر	
0/001	/410 175	3/273	0/00	20/672	0/371	3/866	70	بله	انگیزه پیشرفت
					0/624	3/678	332	خیر	
0/204	359	-1/272	0/619	0/247	0/609	2/957	70	بله	استقلال طلبی
					0/640	3/065	332	خیر	
0/612	359	-0/508	0/760	0/093	0/498	3/121	70	بله	خلاقیت
					0/583	3/160	332	خیر	

در آزمون رابطه مؤلفه کنترل درونی و متغیر فعالیت‌های آموزشی سطح معناداری برابر 0/502 شده و از خطای 0/05 بزرگتر است و فرض استقلال این دو عامل رد نمی‌شود به عبارتی این دو عامل نیز مستقل از هم هستند.

بر اساس جدول شماره 7 آزمون رابطه مؤلفه ریسک پذیری و متغیر فعالیت‌های آموزشی بیانگر سطح معناداری برابر 0/873 است که از خطای 0/05 بزرگتر است، بنابراین فرض استقلال این دو عامل رد نمی‌شود. به عبارتی این دو عامل به هم مرتبط نیستند و از هم مستقلند

**جدول 7- محاسبه ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی و مؤلفه‌های کارآفرینی**

-	مؤلفه‌های کارآفرینی	انگیزه پیشرفت	میل به استقلال	کنترل درونی	ریسک پذیری	خلاقیت
فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی	آزمون پیرسون	0/504-	0/054	0/046	0/018-	0/162
	سطح معناداری	0/00	0/389	0/502	0/873	0/002
	تعداد	402	402	402	402	402

فرهنگ کارآفرینانه نیازمند زمینه‌های فرهنگی برای رشد خلاقیت است. شواهد حاکی از آن است که خلاقیت‌ها در بستر فرهنگی جامعه‌ای نقدپذیر و مبتکر به وجود می‌آید. در جامعه‌ای که خلاقیت دارای بار ارزشی مثبت باشد افراد خلاق از جایگاه بالاتری برخوردارند و کارآفرینی رشد خواهد نمود و این خود نیازمند فرهنگ و ساختارهای مناسب در نظام آموزشی از ابتدایی تا آموزش عالی است.

همچنین برنامه‌های آموزشی در دانشگاه‌های کشور، به خصوص در رشته‌های علوم انسانی به گونه‌ای ارائه می‌شوند که دانش‌آموختگان و دانشجویان تخصص‌ها و مهارت‌های لازم را هم‌سو با نیازهای بازار کار فرا نمی‌گیرند. به همین جهت تدوین برنامه‌های درسی متناسب با نیازهای جامعه و بازار کار و آموزش مهارت و تخصص‌های لازم می‌تواند مفید باشد. همچنین تنظیم برنامه آموزشی دانشجویان به گونه‌ای که زمان لازم برای پی‌گیری فعالیت‌های کارآفرینانه‌شان را در اختیار داشته باشند، انعقاد تفاهم‌نامه همکاری بین مراکز با واحدهای تولیدی و دستگاه‌های اجرایی مبنی بر امکان استفاده دانشجویان از فضای آموزشی و تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه، می‌تواند سبب ارتقای نقش آموزش عالی در حوزه کارآفرینی دانشجویان گردد.

### پی نوشت

<sup>1</sup> Locus of Control

### مراجع

- [1] Knight P. T. and Yorke M., Employability and good learning in higher education, *Teaching in higher education*, Vol.8, No.1, 2003, pp. 4-11
- [2] Masoom zade M. and Ansari M.T., Effective factors in the formation of entrepreneurial university *Rahyaft Journal*, No.40, 2009, pp.5-11
- [3] Shafizade H., Entrepreneurship Teaching at universities and higher education centers, *Journal of Management Sciences*, No.10, 2007.
- [4] Shaditalab J., Womens' social participation , *Women's research* , Vol.1, No.7, 2003, pp.141-176
- [5] Mirzaie H., Factors impacting iranian women's economic participation, *Women's research* , Vol.2, No.1, 2004, pp.113-132

بررسی رابطه‌ی مؤلفه میل به استقلال و متغیر فعالیت‌های آموزشی نشان دهنده سطح معناداری برابر 0/389 است که از خطای 0/05 بزرگتر است؛ پس فرض استقلال این دو عامل رد نمی‌شود. به عبارتی این دو عامل بر هم تأثیر نمی‌گذارند و مستقل از هم هستند. آزمون رابطه‌ی مؤلفه انگیزه پیشرفت و متغیر فعالیت‌های آموزشی بیان‌گر سطح معناداری برابر 0/00 است که از خطای 0/05 کوچکتر است؛ لذا فرض استقلال این دو عامل رد می‌شود. این دو عامل به هم مرتبطند و مستقل از هم نیستند. همچنین آزمون رابطه‌ی مؤلفه خلاقیت و متغیر فعالیت‌های آموزشی سطح معناداری برابر 0/004 را نشان می‌دهد که از خطای 0/05 کوچک‌تر است بنابراین فرض استقلال این دو عامل نیز رد می‌شود، به عبارتی این دو عامل مستقل از هم نیستند.

### 4 - نتیجه‌گیری

تلاش‌های صورت گرفته در چند سال اخیر در پارک‌های علم و فناوری بیشتر معطوف به نیازمندی پژوهشی و اتصال دانشگاه با کارآفرینی است. به نظر می‌رسد با توجه به نتایج این تحقیق چنانچه خواهان تغییرات اساسی در زمینه‌ی توسعه اشتغال، کارآفرینی و رشد تولید در کشور باشیم؛ نیازمند بازنگری در نظام آموزش عالی و به تعبیری نظام آموزشی برای ایجاد فرهنگ کارآفرینی متناسب با نیازهای کارآفرینانه در کشور هستیم؛ به نحوی که دانشجویان پس از فارغ‌التحصیلی درایده‌پردازی و تبدیل خلاقیت‌ها در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی موفق باشند. از این رو ایجاد

- [6] Sadeghi M. and Emadzadeh M., An analysis of economic factors affecting women 's employment in Iran, Women's research ,Vol.2,No.1,2004,pp.5-22
- [7] Hosseini Largani S.M., Mir Arab R. and Rezaie S., Entrepreneurship education in new millennium as an Infrastructure for University graduates employment, ,Vol.14,No.4,2009,pp.119-137
- [8] Golestan Hashemi M., Studies the creative work In industrial organization, Journal of the creative Studies and entrepreneurship,No.3,2003.
- [9] Hytti U.,From unemployment to entrepreneurship :construction different meaning .Journal of business venturing, No.18,pp.29-37.
- [10] McDougall P.P . and Oviatt B.M., Some fundamental issues in international entrepreneurship, Coleman white paper series,No.2,2003,pp.1-27.Retrieved from: <http://www.usasbe.or> , June 2005
- [11] Jahanian R., Entrepreneurship in the education system, Paper presented at the Entrepreneurship conference, University of Rudhen,Tehran,Iran,2004.
- [12] Norouzzadeh R. and Kossary M., Description of the Characteristics of the Quadruplet Elements Undergraduate Curriculum with Emphasis on Training Entrepreneurship Skills, Quarterly journal of research and planning in higher education,Vol.15,No.4,2010,pp.1-18
- [13] Chrisman J.J.,Chua J.S.and Sharma P. , Current trends and future directions in family business management studies:Toward a theory of the family firm. coleman white paper series,N.4,2003,pp.1-63
- [14] Shamei Barzaki A. and Teymoori H.,Relationship between Entrepreneurship and Innovation at micro and macro levels, Proceeding of the 1<sup>th</sup> National conference on Management of transformation ,Esfahan, Iran,2006.
- [15] Alimiri M., Entrepreneurship Teaching: Creation, development, trends and challenges,Journal of Entrepreneurship development,Vol.1,No.1,2008,pp.133-169
- [16] Miles M.P .and Govin J.G., Exploring the practice of corporate venturing: some common forms and their organizational implications. Entrepreneurship theory and practice , Vol.23,No.3,2002,pp.21-40
- [17] Morris M.H. and Kuratko D.F., Corporate entrepreneurship, Mason. OH: south – western college publishers,2002.
- [18] Niazi M. and Karkonan Nasrabadi M., The entrepreneur university, National conference of higher education and entrepreneurship,Semnan,Iran,2007
- [19] Buchholz R. A. and Rosenthal S. B.,The Spirit of Entrepreneurship and the Qualities of Moral decision Making :Toward A Unifying Framework, Journal of Business Ethics, No.60,2005,pp.307–315
- [20] Sadler R.J., Corporate Entrepreneurship in the public sector the dance of the chameleon , Australian journal of public Administration ,Vol.59,No.2,2000.
- [21] Harbi S.E. and Anderson A.R., Institutions and the shaping of different forms of entrepreneurship, The Journal of socio-economics,No. 39,2010,pp. 436-444
- [22] De Burin B.C. and Welter F., Introduction to the special issue toward building cumulative knowledge on women entrepreneurship , source paper Entrepreneurship Theory and practice,2006,pp.1-14
- [23] Shah Hosseini A., Entrepreneurship, Aeej Publications, Tehran,Iran,2004.
- [24] Mccline R. L, Opportunity Recognition: An Exploratory Investigation of a Component of the Entrepreneurial Process in the Context of the Health Care Industry: Theory and Practice, Tertiary Education Management, Vol.25,No.2,2004,pp.81-94.
- [25] Karlan D. and Valdivia M., Teaching entrepreneurship: impact of business training on microfinance clients and institutions. Working paper,2006.
- [26] Moriano J. A. L. and Gorgievski M., Psychology of entrepreneurship: Research and rducation.UNED,2007.
- [27] Akbari K.A., Development of Entrepreneurship ,Jahad daneshgahi Publications ,Tehran,2006
- [28] Ahmad poor Daryani M., Entrepreneurship: Definitions, theories and models,Pardis Publications,2001.
- [29] Moghimi M., Entrepreneurship civil society institutions, Unicersity of tehran,2004.

- [30] Nga J. K. H. and Shamuganathan G., The influence of personality traits and demographic factors on social entrepreneurship start up intentions. *Journal of Business Ethics*, No.95, 2010, pp.259–282.
- [31] Sabaghian Z., Ahmad poor daryani M. and Azizi M., Survey Entrepreneurship characteristics of students, *Quarterly journal of management Message*, No.12, 2005.
- [32] Ghasem nejad Moghaddam N. and Seyyed M.H., The entrepreneur University : the new paradigm in the development industry, Paper presented at the Employment and Entrepreneurship conference, Payam nor university, Mianeh, Iran, 2009.
- [33] Zare F. and Farhadi M., Entrepreneurship and Women 's Cooperative, *Educative Research journal*, Islamic azad university, Birjand, No.8, 2006.
- [34] Pardakhtchi M.H. and Shafizade H., Introduction to Organizational entrepreneurship , Arasbaran Publication, Tehran, 2006.
- [35] Mousavi Bazargani J., Entrepreneurial opportunities in the publishing industry in Iran, Culture, art and communication research institute, 2007.
- [36] Kord naj A., Zali M.R., Heudar ali H. and Shams S., Instruments measure characteristics of Iranian Entrepreneurs, *Tarbiat modares university*, Tehran, 2007.
- [37] Koratko D. and Hajets R.M., Contemporary view of entrepreneurship, Translated by: Amel Mehrabi, E., & Tabrai, M., Vol.1,2, University of Ferdowsi, Mashhad, Iran, 2004.
- [38] Morris M.H., Schindehutte W. J. and Jeffrey A., The Ethical Context of Entrepreneurship: Proposing and Testing A Developmental Framework, *Journal of Business Ethics* , No.40, 2002, pp. 331-361
- [39] Ahmadi A.A. and Darvish H., Basics Of entrepreneurship, Payame nor University, Tehran, 2008.
- [40] Rabinz S.P., Principles of Organizational Behavior, Translated by: Parsaiyan, A., Arabi, M., Office of Cultural Studies, Tehran, 1999.
- [41] Saber F., Women Entrepreneurship Development Ways, Intellectuals and women's studies publication, Tehran, 2003.
- [42] Alibeygi A.H. and Zarafshani Q., Will be Razi University's students entrepreneur? In proceedings of the national Higher education and Entrepreneurship conference, Semnan, Iran, 2007.
- [43] Ghafari H., Entrepreneurial capabilities of students in Arak payam nor university, In proceedings of the Entrepreneurship development training in Applied Science in Agriculture conference, 2008.
- [44] Hayton J., Promoting corporate entrepreneurship through human resource management practices: A review of empirical research, *Hum resource management review*. Vol.15, No.1, 2005.
- [45] Duhaime I. and Hitt M., State of doctoral education in entrepreneurship, 2000, Retrieved from : <http://robinson.gsu.edu/rec/papers/paper3.doc>
- [46] Postigo S., Entrepreneurship education in argentina :the case of sananders university. In proceedings of the conference entitled ,the internationalizing in entrepreneurship education and training ,Malaysia
- [47] Azizi M., Study of the e ntreprenurship emergence and Training fields in Final year undergraduate and postgraduate students of shahid beheshti university (Master's thesis), Shahid Beheshti university, 2003.
- [48] Ghasem nejad Moghaddam N., Assessment of entrepreneurship in Islamic Azad University students, *Journal of ingenuity in the Humanities* , Vol.1, No.1, 2010, pp.1-20.
- [49] Borumand nasab M., Survey Simple relationship : Socioeconomic status, Achievement Motivation, Risk-taking, Position of skills, the creative and self-esteem with Entrepreneurship of Shahid Chamran university students (Master's thesis), University of shahid chamran, 2002.
- [50] Howard S., Developing entrepreneurial potential in youth: the effects entrepreneurial education and venture creation , university of south florida report, 2002, pp.3-14
- [51] Yaron D., Assessing creative thinking in design-based learning, *International journal of technol Des Education*, No.19, 2009, pp.55-65

- [52] Jafarzadeh M., Design and explain a model for prediction graduates entrepreneurship, (Doctoral dissertation). University of Tehran, 2005.
- [53] Yarai A.R., Survey Some Of entrepreneurship morales among students of Shiraz University, Master's thesis, University of Shiraz, 2004.
- [54] Badri E., Liaghatdar M.J., Abedi M.R. and Jafari, E., A survey of entrepreneurship capabilities of Isfahan university students, Quarterly journal of research and planning in higher education, Vol.12, No.2, 2006, pp.73-90
- [55] Oosterbeek H., Praag M.V. and Ijsselstein A., The impact of entrepreneurship education on entrepreneurship skills and motivation. Journal of European Economic Review, No.3, 2010, pp.442-454.
- [56] Heydari A., Entrepreneurship of universities and higher education institutions, Journal of Information (political-economics), Vol.18, No.11, 12, 2004.